

TÜRK DEVLETLERİ TEŞKİLATI 11. ZİRVESİ
BİŞKEK BİLDİRİSİ
Bişkek, Kırgızistan

Türk Devletleri Teşkilatı Devlet Başkanları Konseyi, 6 Kasım 2024 tarihinde Kırgızistan'ın başkenti Bişkek'te "Türk Dünyasının Güçlendirilmesi: Ekonomik Entegrasyon, Sürdürülebilir Kalkınma, Dijital Gelecek ve Herkes için Güvenlik" temasıyla toplanmıştır. Kırgızistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ekselansları Sayın Sadır Caparov'un başkanlık ettiği toplantıya; Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ekselansları Sayın Recep Tayyip Erdoğan, Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ekselansları Sayın İlham Aliyev, Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ekselansları Sayın Kasım-Cömert Tokayev, Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Ekselansları Sayın Şevket Mirziyoyev, Macaristan Başbakanı Ekselansları Sayın Viktor Orban, Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Onur Konoğu Ekselansları Sayın Ersin Tatar ve Türk Devletleri Teşkilatı Genel Sekreteri Ekselansları Sayın Kubaniçbek Ömüraliyev katılmıştır.

Türk Devletleri Teşkilatı (TDT) Devlet Başkanları,

Kazakistan Cumhuriyeti'nin "TÜRK DEVRİ!" sloganı ile yürüttüğü TDT Dönem Başkanlığını başarıyla tamamladığını ve bunun, Türk Dili Konuşan Ülkeler İş Birliği Konseyi'nin Kurulmasına İlişkin Nahçıvan Anlaşması, Türk Dünyası 2040 Vizyonu ve 2022-2026 TDT Strateji Belgesi'nde yer alan amaç ve ilkeler doğrultusunda Türk Dünyasında yakınlaşmanın ve dayanışmanın artırılmasına yönelik çabalara daha çok ivme kazandırdığını *vurgulayarak;*

Azerbaycan Cumhuriyeti'nin girişimiyle 6 Temmuz 2024 tarihinde Şuşa'da düzenlenen ve Türk Devletlerinin stratejik ortaklığını daha da güçlendirmeyi ve derinleştirmeyi ve TDT'nin ortak stratejisini şekillendirmeyi amaçlayan "Ulaştırma, Bağlantısallık ve İklim Hareketi Yoluyla Sürdürülebilir Bir Gelecek İnşa Etmek" temalı TDT Gayriresmi Zirvesi'nin Karabağ Deklarasyonu'nu *memnuniyetle karşılayarak;*

Ekonomik Entegrasyon, Sürdürülebilir Kalkınma, Dijital Gelecek ve Güvenlik konularına odaklanan TDT Kırgız Dönem Başkanlığı Konseptini *takdirle karşılayarak;*

Türk Devletlerinin ortak bir geleceği kucaklamaya yönelik müşterek çabaların temelini oluşturan ortak tarih, dil, kültür, gelenek ve değerler temelinde Türk halkları arasında süregelen kardeşlik ruhunu, karşılıklı desteği ve aile birliğinin merkeziliğini *kabul ederek;*

Türk Devletlerinin kaydettiği dikkat çekici siyasi ve sosyo-ekonomik ilerlemeye *oldukça değer vererek* ve egemenliğe, toprak bütünlüğüne ve uluslararası alanda tanınmış devlet sınırlarının dokunulmazlığına saygı gösterilmesi ve desteklenmesine, içişlerine karışılmamasına ilişkin olanlar başta olmak üzere uluslararası hukukun genel kabul görmüş norm ve ilkeleri uyarınca, Üye Devletlerin güvenlik ve istikrarını güçlendirmeye yönelik *taahhütlerini ifade ederek;*

Üye Devletler arasında sağlamlaştırılmış bir pozisyon oluşturmak amacıyla, Türk Dünyasının çıkarlarını etkileyen bölgesel ve uluslararası konularda TDT çerçevesinde devam eden istişarelerin öneminin *altını çizerek*;

TDT'nin, Türk Dünyasında daha derin işbirliği ve eşgüdümünün desteklenmesinin yanı sıra bölgesel ve uluslararası arenada Türk Dünyasının değer ve çıkarlarının desteklenmesindeki rolünü *vurgulayarak*;

Türk Dünyasının ayrılmaz bir parçası olan Gözlemcilerin, TDT'nin çalışmalarına yaptıkları değerli katkıları *takdirle karşılayarak*;

Ticaret, turizm, ulaştırma, yatırım ve bölgesel bağlantısallık girişimlerini teşvik etmek suretiyle ekonomik işbirliğini artırmak için tüm Üye Devletler ve Gözlemciler tarafından ortak çabaların artırılmasının büyük önemini *yineleyerek*;

Ortak çaba ve işbirliğine dayalı girişimler aracılığıyla küresel barış, güvenlik ve sürdürülebilir kalkınmaya katkıda bulunulmasına yönelik ortak sorumluluğu *teyit ederek*;

SİYASET, DIŞ POLİTİKA ve GÜVENLİK ALANINDA İŞ BİRLİĞİ

1. Türk Dünyası'nda çok taraflı kurumsal işbirliği için yeni fırsatlar sunan Türk Dili Konuşan Ülkeler İşbirliği Konseyi'nin Kurulmasına İlişkin Nahçıvan Anlaşması'nın 15. yıldönümünü kutladıklarını;
2. Afet ve acil durumlarda ihtiyaçların etkin, koordineli ve hızlı bir şekilde karşılanması için TDT'nin ulusal afet yönetim makamları arasındaki işbirliğini güçlendirecek olan TDT Sivil Koruma Mekanizmasının kurulmasına İlişkin Anlaşmanın imzalanmasını memnuniyetle karşıladıklarını;
3. Yeşil ekonomi alanında Türk sermaye piyasasını genişletmeyi amaçlayan Türk Yeşil Finans Konseyi'nin (TYFK) kurulmasına ilişkin Mutabakat Zaptı'nın imzalanmasını memnuniyetle karşıladıklarını;
4. Türk Dünyası ideallerini korumayı ve güçlendirmeyi amaçlayan "Türk Dünyası Şartı'nın" onaylanmasını takdirle karşıladıklarını;
5. Türk kimliği, birliği, ortak mirası ve değerlerinin sembollerini yansıtan yeni TDT bayrağının kabul edilmesini memnuniyetle karşıladıklarını;
6. Macaristan Başbakanı Ekselansları Sayın Viktor Orban'ı, Türk Dünyası Ali Nişanı alması dolayısıyla tebrik ettiklerini;

7. Macaristan'ın Avrupa Birliği (AB) Konseyi Dönem Başkanlığını ve Macaristan'ın TDT ile AB arasındaki verimli kurumsal işbirliğinin geliştirilmesine yönelik değerli katkılarını takdir ettiklerini;
8. ‘‘Türk Devletleri Teşkilatı ile Macaristan Dışışleri ve Ticaret Bakanlığı arasında 2024 yılında Türk Devletleri Teşkilatı-Avrupa Birliği ilişkilerinin geliştirilmesinin desteklenmesine yönelik Ortak alışma Planı’’nın imzalanmasını takdir ettiklerini ve ye Devletlerin ilgili makamlarına Plan’da belirlenen görevlerin yerine getirilmesi için gerekli desteğin sağlanması talimatını verdiklerini;
9. Macaristan'ın 2025 yılında Macaristan'daki Gayriresmi TDT Zirvesine ev sahipliği yapma girişimini memnuniyetle karşladıklarını ve TDT Temsilcilik Ofisi'nin Türk Dünyası ile Avrupa arasındaki işbirliğinin geliştirilmesindeki önemini yeniden teyit ettiklerini;
10. TDT Sekretaryasına, TDT ile Afrika Birliği arasında işbirliğini geliştirme ve bölgesel etkileşimin arttırılması ve TDT'nin diğer uluslararası kuruluşlarla işbirliğinin güçlendirilmesi için sağlam bir temel teşkil edecek olan iki teşkilatın Ortak Zirvesi'nin düzenlenmesi için gerekli ayarlamaları yapması talimatını verdiklerini;
11. Kazakistan'a, 2022-2024 döneminde Asya'da Işbirliği ve Güven Artırıcı nlemler Konferansı'na (AİGK) başarılı başkanlığı için şükranlarını sunduklarını ve Azerbaycan'ın 2024-2026 dönemindeki AİGK başkanlığını memnuniyetle karşladıklarını;
12. Gazze'deki yıkıcı insani durumdan duydukları derin endişeyi ifade ettiklerini, sivillerin ayırım gözetmeksizin hedef alınmasını kınadıklarını ve BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları da dahil olmak üzere uluslararası hukuka tam uygun olarak acil ve kalıcı bir ateşkes sağlanması ve Gazze'ye engelsiz insani yardım ulaştırılması çağrısında bulduklarını; ayrıca İsrail-Filistin ihtilafına iki devletli çözüm temelinde adil ve kalıcı bir çözüm bulunması çağrısında bulduklarını;
13. Başkenti Doğu Kudüs olan 1967 öncesi sınırlara dayalı bağımsız, egemen ve hemhudut bir Filistin Devleti'nin uluslararası alanda tanınmasını desteklediklerini ve BM Genel Kurulu'nun 10 Mayıs 2024 tarihinde Filistin Devleti'nin Birleşmiş Milletler yeliğine ehil olduğunu ve bu nedenle kabul edilmesi gerektiğini tespit eden kararını memnuniyetle karşladıklarını; ve henüz bunu yapmamış olan tüm lkeleri Filistin Devleti'ni tanımaya ağırdıklarını;
14. Lübnan'da derhal ateşkes çağrısında bulduklarını, BM Güvenlik Konseyi'nin 1701 (2006) sayılı kararının uygulanmasının önemini vurguladıklarını ve Lübnan'ın uluslararası tanınmış sınırları dahilinde toprak bütünlüğünü, egemenliğini ve bağımsızlığını açık bir şekilde desteklediklerini; Birleşmiş Milletler Lübnan Geçici Barış

Gücü'ne (UNIFIL) yönelik kasıtlı saldırılar konusunda derin endişe duyduklarını ifade ettiklerini;

15. Bölücülüğün yanı sıra terörizmin her türüne ve tezahürüne, siber suçlara, aşırıcılığa, uyuşturucu kaçakçılığına, psikotrop maddelere ve bunların öncüllerine karşı mücadelede işbirliğini sürdürmeye ve uluslararası platformlardaki çabaları koordine etmeye yönelik kararlılıklarını teyit ettiklerini;
16. Her türlü ırkçılık, ayrımcılık, yabancı düşmanlığı, İslam'a karşı nefret, nefret söylemi ve dezenformasyonla mücadelede işbirliğini sürdürmek ve bu alanlardaki BM Kararlarının amaçlarına ulaşmak için işbirliği yapmak için bu olguları ele almak üzere uluslararası platformlardaki çabaları uyumlu hale getirme taahhütlerini yinelediklerini;
17. Türk Havacılık ve Uzay Sanayii A.Ş.'nin Ankara'daki tesislerine 23 Ekim 2024 tarihinde düzenlenen terör saldırısını şiddetle kınadıklarını ve Türkiye'nin terörle mücadelesine tereddütsüz destek verdiklerini;
18. Hoşgörü, saygı ve barış içinde bir arada yaşama kültürüne katkıda bulunmayı amaçlayan dinler arası, inançlar arası ve kültürler arası diyalogu teşvik etme konusundaki kararlılıklarının altını çizdiklerini;
19. Afganistan konusunda bir TDT Çalışma Grubu kurulmasının önemini vurguladıklarını ve bu bağlamda Dışişleri Bakanlarını, TDT Üye Devletlerinin Afganistan konusunda ortak bir yaklaşım hazırlamaları amacıyla Macaristan'daki Gayriresmi Zirve'de kabul edilmek üzere Çalışma Grubu aracılığıyla bir DBK Bildirisi hazırlamakla görevlendirdiklerini;
20. Ortak hukuki standartların geliştirilmesi ve yargı, adalet ve kolluk kuvvetleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesi çağrısında bulduklarını;
21. Çolpan-Ata'da 6 Eylül 2024 tarihinde düzenlenen TDT İçişleri Bakanları 1. Toplantısı ile Astana'da 9 Eylül 2024 tarihinde düzenlenen TDT Üye Devletleri Adalet Bakanları Konseyi 1. Toplantısı'nın düzenlenmesini takdirle karşıladıklarını;
22. TDT bünyesinde konsolosluk işbirliği platformunun kurulması için karşılıklı çaba gösterilmesi çağrısında bulduklarını;
23. Türk Devletlerini doğrudan etkileyen müdahaleler ile bölgede ve dünyada artan güvenlik riskleri ve sınamaları göz önünde bulundurulduğunda, Üye Devletlerin Güvenlik Konseyi Sekreterleri de dahil olmak üzere ilgili makamların toplantılarının devam etmesi çağrısında bulduklarını ve Üye Devletlerin ilgili kurumlarına daha yakın işbirliği için talimat verdiklerini;

24. Uluslararası gelişmelerin dinamik doğasını kabul ederek, Üye Devletlerin Resmi Dış Politika Araştırma Merkezlerinin ve Gözlemcilerin Türk Devletleri arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesindeki önemli rolünün farkında olduklarını, stratejik bir vizyonla bölgesel ve küresel sorunlara ortak yanıtların güçlendirilmesi amacıyla TDT bünyesinde devam eden çabalarını takdirle karşıladıklarını ve aralarındaki işbirliğinin daha da geliştirilmesi ve desteklenmesi ihtiyacını vurguladıklarını;
25. Kırgız tarafının Hükümet Başkanları Toplantısının düzenlenmesi yönündeki teklifini dikkate aldıklarını;
26. TDT Sekretaryasının personel ve bütçesinin arttırılmasına ilişkin Çalışma Grubunun faaliyetlerini dikkate aldıklarını ve Çalışma Grubunu, 2025 yılında Macaristan'da düzenlenecek Gayriresmi TDT Zirvesine kadar çalışmalarını tamamlamaya ve öneriler hazırlamaya davet ettiklerini;

EKONOMİK VE SEKTÖREL İŞ BİRLİĞİ

27. Türk Devletleri arasında kolaylaştırılmış ve daha güvenilir dijital ticaret için yasal çerçeve oluşturacak olan “Türk Devletleri Teşkilatı Üye Devletleri Hükümetleri arasında Dijital Ekonomi Ortaklık Anlaşması (DEPA)”nın imzalanmasını memnuniyetle karşıladıklarını;
28. Türk Akademisi ve TDT Sekretaryası işbirliğinde çalışmalarına başlayan Türk Resmi Ekonomi Politikaları Araştırma Merkezleri Ağı (ERCNET) kapsamında Türk Dünyası 2040 Vizyonu temelinde 2023 yılında hazırlanan “Dijital Ticaret ve Yatırım” konulu raporu memnuniyetle karşıladıklarını ve ERCNET faaliyetlerini destekleyeceklerini belirttiklerini;
29. Kırgız tarafının, standardizasyon, yönetim sistemleri ve uluslararası standartlara uygunluk değerlendirmesi alanında daha yakın etkileşim ve deneyim alışverişi için, Ulusal Standardizasyon Kurumları ile Üye Devletlerin Ulusal Kalite Altyapısının ilgili kurumları arasındaki işbirliğini güçlendirme ve genişletme önerisini memnuniyetle karşıladıklarını;
30. Sermaye yatırımlarının artırılması, üretilen mal ve hizmetlerin satışı için pazarların geliştirilmesi, modernizasyon ve teknik yeniden donatım dinamiklerinin hızlandırılması ve uygulamaya konulan teknolojilerin düzeyinin artırılmasını amaçlayan bir belgenin TDT çerçevesinde geliştirilmesi gerektiğini kaydettiklerini;
31. TDT Üye Devletleri arasında ekonomik işbirliğini geliştirmek için finans, dijital ve e-ticaret, fikri mülkiyet, tarım, sanayi, bilim, teknoloji ve yenilik, sürdürülebilir turizm, sağlık yönetimi ve eğitim gibi çeşitli ortak pazarların oluşturulması ve desteklenmesi çerçevesinde hükümetler arası anlaşmalara yönelik müzakerelerin başlatılması çağrısında bulduklarını;

32. Üye Devletlerin merkez (ulusal) bankaları arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesine yönelik Kazak tarafının önerisini memnuniyetle ve Üye Devletlerin merkez (ulusal) bankaları tarafından TDT Üye Devletlerinin Merkez (Ulusal) Bankaları Konseyi'nin kurulmasına ilişkin Muhtıra'nın imzalanmasını takdirle karşıladıklarını;
33. Türk Devletleri Rekabet Kurumları Konseyi'nin 23 Ocak 2024 tarihinde İstanbul'da gerçekleştirilmiş olan 1. Toplantısını memnuniyetle karşıladıklarını;
34. Çalışma ilişkileri, emeklilik ve sosyal sigorta dahil olmak üzere nüfusun sosyal korunması, tıbbi ve sosyal uzmanlık, engelli kişilerin rehabilitasyonu alanlarında işbirliğinin önemini altını çizdiklerini ve bu alandaki ortak faaliyetlerin geliştirilmesini ve etkin bir şekilde uygulanmasını desteklediklerini;
35. İstihdam ve çalışma ilişkileri, herkes için insana yakışır ve kaliteli işlerin yaratılması, sosyal koruma sistemlerinin iyileştirilmesi ve dijital dönüşüm çağında adil ve yeşil bir geçiş için savunmasız kişilerin dahil edilmesi alanlarında çok taraflı istişarelerin sürdürülebilirliğini sağlamak için TDT Üye Devletleri ve Gözlemcilerinin Çalışma ve İstihdam Bakanlıkları arasında daha yakın işbirliğini teşvik edeceklerini;
36. Sosyal hizmetler alanındaki reformları ve yenilikçi girişimleri teşvik etmek ve karşılıklı olarak paylaşmak için TDT Üye Devletleri arasında 'Sosyal Hizmetler Dönüşüm Ödülü 2026' düzenlenmesi çağrısında bulduklarını;
37. TDT'ye Üye Devletlerin metroloji kurumları arasında işbirliğinin derinleştirilmesi için Azerbaycan, Kazakistan, Kırgızistan, Türkiye ve Özbekistan Metroloji Enstitüleri tarafından sunulan öneriyi dikkate aldıklarını ve Türk Devletleri Metroloji Teşkilatı'nın (TURKMET) kurulmasına ilişkin taslak Muhtıra'nın sonuçlandırılması için çaba gösterilmesi çağrısında bulduklarını;
38. "Hazar Ötesi Gümrük Transit Portalı"nın tanıtımı ve kullanımının yanı sıra, ayna istatistiklerinin uygulanması alanında tecrübe teatisinin önemini ifade ettiklerini;
39. Üye Devletler arasında ulaştırma bağlantısallığının artırılması amacıyla, ulusal dijital ulaştırma ve lojistik platformunun geliştirilmesinin ve ilgili ulusal platformların entegre edilmesinin gerekliliğinin farkında olduklarını ve Üye Devletlerin ilgili kurumlarını bu platformları entegre etmenin en uygun yollarını aramaya teşvik ettiklerini;
40. 6 Mart 2024 tarihinde İstanbul'da düzenlenen Türk Devletleri Ulusal Ulaştırma Dernekleri Başkanları 1. Toplantısının sonuçlarını memnuniyetle karşıladıklarını;
41. Taşımacılık şirketleri ve lojistik merkezleri arasındaki ağın güçlendirilmesi, darboğazların belirlenmesi için tanıtım turları düzenlenmesi ve mevcut ulaştırma koridorlarının potansiyelinin araştırılması yoluyla bölgede ve ötesinde ulaştırma bağlantısının geliştirilmesi için özel sektörün aktif katılımını teşvik ettiklerini; Türk Devletleri Lojistik Merkezleri ve Kargo Taşıyıcıları İttifakı ile Türk Bölgesi Karayolu Taşımacılığı Dernekleri Birliği'nin (TDT-KTDB) kurulmasını memnuniyetle karşıladıklarını ve Ulaştırma Bakanlarına bu kurumların koordinasyonu geliştirmeye,

lojistik ve ulaştırmada yenilikçiliği teşvik etmeye ve bölge genelinde daha pürüzsüz ve verimli transit işlemlerini kolaylaştırmaya yönelik faaliyetlerini desteklemeleri talimatını verdiklerini;

42. ye Devletlerin ilgili bakanlık ve kurumlarına, çok modlu ulaştırma için uygun koşulların oluşturulması, komşu ülkelerle daha aktif işbirliği mekanizmalarının geliştirilmesi ve Orta Koridor boyunca tarifeli blok trenlerin oluşturulması yoluyla transit potansiyelinin artırılması ve ilave yük hacminin getirilmesi için gerekli tedbirlerin alınması talimatını verdiklerini ve bu girişimleri kolaylaştırmak üzere Türk Devletleri Demiryolu İdareleri Konseyi'nin kurulmasına yönelik çabaların hızlandırılması gerektiğini vurguladıklarını;
43. TDT bünyesinde nc bir ortak girişim ve küresel çapta türünün ilk rneği olan “e-Permit” projesinin uygulanmasına ilişkin Mutabakat Zaptının imzalanmasından övgüyle söz ettiklerini, üçüncü ülkeleri sağladığı küresel faydaları en üst düzeye çıkararak ve sürdürülebilir ve verimli ulaştırma çözümlerini teşvik etmek suretiyle BM Sürdürülebilir Kalkınma Hedeflerine katkıda bulunarak bu yenilikçi projeden yararlanmaya ağırdıklarını;
44. Birleşmiş Milletler Avrupa Ekonomik Komisyonu (UNECE) ve Uluslararası Karayolu Taşımacılığı Birliği (IRU) ile işbirliği içerisinde, gümrük risk yönetimi ve gümrük laboratuvarı konularında işbirliğinin teşvik edilmesinin yanı sıra yük taşımacılığı için “e-TIR” sisteminin kullanımının yaygınlaştırılması ve devlet sınır geçiş noktalarında transit işlemlerinin kolaylaştırılması dâhil olmak üzere, Orta Koridor'un rekabet gücünü ve cazibesini artırmayı amaçlayan TDT kapsamındaki ye Devletlerin Gümrük İdarelerinin koordineli çabalarını teşvik ettiklerini;
45. Türkiye ve Azerbaycan tarafından sırasıyla 29-30 Mayıs ve 24 Eylül 2024 tarihlerinde düzenlenen gümrük kıymet tespiti ve GPS araç takip sistemleri konulu eğitim programlarının sonuçlarını memnuniyetle karşladıklarını ve kapasite geliştirme ve tecrübe alişverişi programları yoluyla Gümrük İdareleri arasında işbirliğinin artırılmasını teşvik ettiklerini;
46. ye Devletler arasında bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) alanında işbirliğinin güçlendirilmesine ve birlikte çalışabilirliğe önemli katkı sağlayacak olan “Dijital İpek Yolu” projesinin uygulanmasının desteklenmesinin ve BT altyapısının iyileştirilmesine yönelik faaliyetlerin sürdürülmesinin öneminin altını çizdiklerini;
47. 26 Ekim 2024 tarihinde İstanbul'da düzenlenen TDT'nin Sanayi, Bilim ve İnovasyon alanındaki 1. Bakanlar Toplantısını memnuniyetle karşladıklarını ve Eylem Planının uygulanması için ilgili makamlara talimat verdiklerini;
48. Başta kamu hizmetleri ve yapay zek olmak üzere dijital teknolojilerde işbirliğine dayalı, kapsayıcı, etik, sorumlu ve insan merkezli araştırma ve geliştirme çağırısında bulduklarını;

49. Güvenli çevrimiçi ortamları teşvik eden, dijital okuryazarlığı geliştiren ve dijital çağda aile değerlerinin korunmasını sağlayan işbirliğine dayalı stratejiler için ortak çaba gösterilmesi çağrısında bulduklarını ve ortaya çıkan bu tehditler karşısında ailelerin dayanıklılığı için çalıştıklarını;
50. Sağlık sisteminin dijitalleştirilmesi, teletıp uygulaması, elektronik kayıt sistemi ve sağlık hizmetlerinde AI de dahil olmak üzere sağlık alanında tecrübe alışverişi ve paylaşımı için programlar tasarlamak ve geliştirmek için çaba göstermeye çağırıldıklarını;
51. Enerji tasarrufu, suyun yeniden kullanımı, atık yönetimi, tıbbi tesislerde yeşil teknolojilerin (güneş panelleri, enerji sağlayan ekipmanlar) kullanılması; tıbbi kurumlarda tıbbi olmayan profilli pozisyonlarda istihdam edilmek üzere hassas grupların (farklı engel derecelerine sahip olanlar) eğitimi konusunda ortak faaliyetler konusunda işbirliği çağrısında bulduklarını;
52. Uzmanların dijital okuryazarlıklarını ve becerilerini geliştirmeyi amaçlayan eğitim programlarına ve dijital teknolojiler alanında deneyim alışverişine ilişkin dijital platformların düzenlenmesini ve kurulmasını memnuniyetle karşıladıklarını;
53. Sadece “Türk Metaverse” ve 'Türk Devletleri Girişim Fonu' gibi BT hizmetlerinin entegrasyonu için tek bir bilgi portalının oluşturulması gibi devam eden mevcut projeler çerçevesinde değil, aynı zamanda yenilikçilik ve ekonomik büyüme olmak üzere daha geniş hedeflerle uyumlu yeni girişimlerin geliştirilmesi için de teşvik ve finansman sağlayarak, ilave destekleyici tedbirlerin ve start-up'lar için elverişli bir ortamın oluşturulması gerekliliğini not ettiklerini;
54. Üye Devletlerin, TDT altında siber olaylara ve siber saldırılara karşı ortak bir koruma tedbiri/platformu (Kötü Amaçlı Yazılım Bilgi Paylaşım Platformu (MISP) gibi) oluşturma kararını memnuniyetle karşıladıklarını;
55. Yeni teknolojilerin birlikte çalışabilirliğinin sağlanmasında önemli bir rol oynayan ve hem sektöre hem de tüketicilere önemli faydalar sağlayan, bu alanda daha fazla rekabete olanak tanıyan ve tescilli sistemlere kilitlenme riskini azaltan ortak bilgi ve iletişim teknolojileri (BİT) standartlarının oluşturulması çağrısında bulduklarını;
56. 9-10 Ekim 2024 tarihlerinde Bişkek'te “Türk Devletleri Yapay Zekâ (AI) Forumu”nun başarılı bir şekilde düzenlenmesini ve Yapay Zekâ Konusunda Bişkek Deklarasyonu'nun imzalanmasını takdir ettiklerini;
57. Kırgız Cumhuriyeti'nin dijitalleşme alanındaki önemli başarılarını vurgulayarak ülkenin Bişkek şehrinin 2025 TDT Dijital Başkenti olarak aday gösterilmesi girişimini memnuniyetle karşıladıklarını;
58. Uzay Ajansları ve TDT Üye Devletlerinin İlgili Makamları arasında devam eden işbirliğini dikkate aldıklarını ve bu kurumlara uzay teknolojisi alanında ortak projeler geliştirme çabalarını hızlandırma talimatı verdiklerini;

59. Türk Devletleri Teşkilatı Üye Devletleri Arasında Uzayla İlgili Faaliyetlere İlişkin Mutabakat Zaptı ile Türk Devletleri Teşkilatı Üye Devletleri Arasında Büyük Türk Dili Modelinin Geliştirilmesine İlişkin Mutabakat Zaptı'nın imzalanmasını memnuniyetle karşıladıklarını ve ilgili kurumları bunların uygulanmasına yönelik çalışmalara devam etmeye teşvik ettiklerini;
60. Yenilenebilir enerji (hidro, güneş ve rüzgâr enerjisi), yeniden ağaçlandırma, kaynak tasarrufu, enerji ve su verimliliği sağlayan teknolojilerin uygulanması, sürdürülebilir su yönetimi, atık yönetimi, doğa göz önünde bulundurularak tasarlanan yapı işleri, buzul ve biyolojik çeşitliliğin korunması, arazi bozulması ve nötralizasyonu ve çölleşme ile mücadele bağlamlarında ortak temiz enerji projelerinin hayata geçirilmesi gerektiğini kaydettiklerini;
61. Kazakistan Cumhuriyeti'nin Türkistan bölgesinde "Turan" Özel Ekonomik Bölgesi'nin (TURAN ÖEB) kurulmasına yönelik tüm resmi prosedürlerin tamamlanmasını takdir ettiklerini ve Üye Devletleri, ekonomik işbirliğini daha da güçlendirecek ve bölgedeki yatırım fırsatlarını artıracak olan TURANSEZ'in resmi açılışının 2025 yılında düzenlenmesi konusunda işbirliği yapmaya teşvik ettiklerini;
62. İklim değişikliğinin neden olduğu kuraklıktan kaynaklanan kontrolsüz ekonomik değişimlerin ve kuraklığın olumsuz etkilerini azaltmak için ülkelere yardımcı olmak suretiyle TDT bölgesinde karşılıklı mutabakata varılan çok taraflı kalkınma projelerini belirlemeyi ve uygulamayı amaçlayan, Macaristan merkezli "TDT Kuraklık Önleme Enstitüsü" tarafından başlatılan, su kaynaklarının sürdürülebilir ve verimli kullanımı konusunda TDT bölgesindeki ortaklığı takdir ettiklerini;
63. Özbek tarafının bakanlar düzeyinde Türk Çevre Konseyi oluşturma girişimi doğrultusunda Azerbaycan'ın başkenti Bakü'de COP29 marjında TDT Çevre ve Ekolojiden Sorumlu Bakanlar 1. Toplantısının düzenlenmesini desteklediklerini;
64. Türk tarafının, Türk ülkeleri harita kurumları arasında işbirliğinin tesis edilmesine yönelik girişimini memnuniyetle karşıladıklarını ve 30 Eylül-1 Ekim 2024 tarihlerinde Ankara'da düzenlenen TDT Üye Devletleri ve Gözlemcileri Harita Kurumları Başkanları 1. Toplantısının sonuçlarını takdir ettiklerini;
65. Türkiye ve Azerbaycan tarafından başlatılan ve aktif olarak desteklenen, tarımsal dayanıklılığı güçlendirecek ve TDT bölgesindeki çiftçi topluluklarının uzun vadeli refahına katkıda bulunacak olan, "TDT Üye Devletleri Arasında Ortak Tarım Sigortası Sisteminin Kurulması" projelerinin uygulanmasının, yıllık bir "Türk Tarım ve Gıda Güvenliği Genel Görünümü"nü geliştirilmesinin ve veri odaklı "TDT Dijital Tarımsal Veri Platformu" ve "OTS Made" marka projelerinin oluşturulmasının önemini vurguladıklarını;
66. Ticaret ve lojistik merkezlerinin geliştirilmesini gerektiren yeni üretim ve dağıtım sistemlerinin kurulması, ulusal gıda işleme kapasitelerinin iyileştirilmesi ve gıda ve hayvan sağlığı araştırmalarında işbirliğinin geliştirilmesinin teşvik edilmesi de dâhil

olmak üzere, ortak gıda güvenliği zorluklarını ele almak ve gıda güvenliği sonuçlarının iyileştirilmesine yol açmak için birlikte çalışmayı taahhüt etmek amacıyla “TDT içinde Gıda Güvenliğine İlişkin Çok Taraflı Anlaşma” taslağına (Türk bölgesi içinde etkili bir gıda tedarik sistemi olarak) ilişkin metne dayalı müzakerelerin tamamlanması ve Üye Devletler tarafından mümkün olan en kısa sürede imzalanması gereğini vurguladıklarını;

67. Çiftçi eğitim programlarına ve tarımsal işgücünün geliştirilmesine öncelik vererek, uzmanlık ve bilgi paylaşımını teşvik ederek, tarım teknolojisine erişimi kolaylaştırarak ve pazar altyapısını iyileştirerek daha etkin bir şekilde siyasete tesir etmek, kaynakları yönetmek ve hizmet sunmak için kurumsal altyapıyı güçlendirmeye devam etmeye gayret ettiklerini;
68. TDT Sağlık İşbirliği Çalışma Grubu’nun yanı sıra Türk Farmakopesi, Kanser, Ortak Sağlık Turizmi Ağı, Teletıp, Dijitalleşme ve Sağlık Hizmetlerinde Yapay Zekâ, Türk Laboratuvarı Tıp Vakfı, Ortak Acil Afet Müdahale Ekibi, Sağlık Hizmetlerinde diploma ve sertifikaların Karşılıklı Tanınması, Sağlık Veri Sözlüğü, Nadir Hastalıklar ve Genomik alt çalışma gruplarının ve ayrıca, TDT Sağlık Tedarik Zinciri Grubu ve Sağlık Araştırma ve Geliştirme Grubu’nun planlanan faaliyetlerinin gerçekleştirilmesine yönelik çabaları artırmaya gayret ettiklerini;
69. TÜRKTRANSPLANT alanında işbirliğinin geliştirilmesine ve TÜRKTRANSPLANT Birleşik Bilgi Merkezine dair imzalanan (İyi) Niyet Protokolünün uygulanmasına destek verdiklerini;
70. TDT bölgesindeki biyokimyasal, radyo-nükleer tehditlerin çevresel sonuçlarına ve iklim değişikliğinin olumsuz etkilerine karşı “Tek Sağlık” yaklaşımını güçlendirme çabalarını yoğunlaştırdıklarını;
71. Üye Devletlerden birinde “Türk Devletleri Tıp Fakültesi” kurulması fikrini desteklediklerini ve Üye Devletlerde büyük özel hastanelerin şubelerinin açılmasını teşvik ettiklerini;
72. Ortak insani yardım çabaları, programları ve fonları aracılığıyla bölgesel işbirliği ve dayanışmayı güçlendirmek amacıyla 10 Ekim 2024 tarihinde Bişkek’te kurulan ve TDT Ulusal Kızılhaç ve Kızılay Dernekleri arasında bir ağ olan “Türk Devletleri Kızılay ve Kızılhaç Ağı”nın kurulmasını memnuniyetle karşıladıklarını ve TDT Sekreteryasını Türk Devletleri Kızılay ve Kızılhaç Ağı’nı gerekli takdir, insan, malzeme ve mali kaynaklarla desteklemek konusunda teşvik ettiklerini ve Üye Devletleri de buna davet ettiklerini;
73. Üye Devletlerin turizm destinasyonlarını tanıtmak amacıyla www.turkicsilkroad.com adlı yeni web sitesinin açılmasını takdir ettiklerini ve Üye Devletlerin ilgili makamlarına söz konusu web sitesinin geliştirilmesi için gerekli materyalleri sağlamaları talimatını verdiklerini;

74. Kırgızistan'ın Celalabad şehrinin "Türk Dünyası Turizm Başkenti-2025" ilan edilmesini memnuniyetle karşıladıklarını ve ilgili makamlara kentin tanıtımına yönelik faaliyetler yürütmeleri talimatı verdiklerini;
75. Üye Devletlere, Üye Devletlerdeki müzelere tek bir kartla girişi sağlayacak olan TDT Üye Devletlerinin vatandaşları için ortak müze kartı geliştirme konusunda çalışma talimatı verdiklerini;
76. Kayak merkezleri arasında daha güçlü bağlar kurarak, kayak turizminin gelişimini ön planda tutarak ve bu alandaki profesyonellerin uzmanlığını artırarak turist akışını artırmayı ve bölgesel turizm destinasyonlarını tanıtmayı amaçlayan Türk Kayak Merkezleri Birliği'nin kurulmasını memnuniyetle karşıladıklarını,
77. TDT Üye Devletlerinde ortak turizm yatırım projeleri oluşturulmasının önemini vurguladıklarını;

HALKTAN HALKA İŞ BİRLİĞİ

78. Türk Devletleri ile dünyanın her yerinde yaşayan toplulukları arasındaki kültürel, dilsel ve sosyal ilişkilerin güçlendirilmesinin önemini yinelediklerini ve TDT Diaspora İşlerinden Sorumlu Bakanları ve Kurum Başkanlarını, "Türk Dili Konuşan Diaspora Ortak Faaliyet Stratejisi", yıllık "Türk Diasporası Ortak Faaliyet Planları"; "Türk Dünyası 2040 Vizyonu" ve "TDT 2022-2026 Stratejisi" uyarınca işbirliği ve koordinasyonlarını artırmaya davet ettiklerini;
79. Etnik, dilsel, kültürel ve dini kimliklerinin korunmasını temin etme amacıyla manevi ve kültürel toplulukların korunmasına katkıda bulunma konusundaki kesin niyetlerini bir kez daha teyit ettiklerini;
80. TDT çerçevesinde Müslüman Dini Kurul Başkanları arasında süregelen işbirliğini takdir ettiklerini ve Türk-İslam dayanışması, Türk halklarının milli-manevi, ahlaki ve kültürel değerleri fikirleri temelinde Kurullar arasındaki işbirliğini geliştirmeyi teşvik ettiklerini;
81. Diaspora Kurumlarının uzmanları arasında 1. Staj Programını ve TDT Ülkelerinin diaspora topluluklarının gençleri için "Türkiye Bursları" programı kapsamında ekstra burs kontenjanı ayrılmasını takdir ettiklerini ve Türkiye Cumhuriyeti Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın olumlu rolünü desteklediklerini;
82. Azerbaycan'ın Lenkeran kentinin resmi olarak "2024 Türk Dünyası Gençlik Başkenti" ilan edilmesini memnuniyetle karşıladıklarını;
83. 8-13 Eylül 2024 tarihlerinde Astana'da düzenlenen 5. Dünya Göçebe Oyunları'nın başarılı organizasyonunu takdirle karşıladıklarını ve 2026 yılında Kırgız Cumhuriyeti'nde düzenlenecek 6. Dünya Göçebe Oyunları'nın düzenlenmesine destek verdiklerini;

84. Türkiye Cumhuriyeti Kùltür ve Turizm Bakanlığı tarafından 24 Mayıs-1 Haziran 2025 tarihleri arasında Konya’da düzenlenecek olan 17. Uluslararası Türkçe Tiyatro Yapan Ùlkeler Festivali “Bin Nefes Bir Ses”e Üye Ùlkeler ve Gözlemcilerden tiyatroların katılımını teşvik ettiklerini;
85. Türk Devletlerinin değerlerini, kùltürlerini ve dillerini yaymaya yönelik insan odaklı çabaların bir parçası olarak Türkiye Cumhuriyeti Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı tarafından Türkiye Bursları Programı çerçevesinde yürütölen “Türk Devletleri Diaspora Teşkilatı Ortak Burs Programları”nı ve Türk Devletleri ùlkeleri ile bunun dñnyanın dört bir yanında yaşıyan topluluklar arasında kapsamlı bir bađ kurulmasına yönelik olumlu etkilerini takdirle karşıladıklarını;
86. 11 Ekim 2024’te Aşkabat’ta Türk Devletleri liderleri de dahil olmak üzere birçok ùlke liderinin katılımıyla Türkmen halkının ve tüm Türk dñnyasının büyük düşünürü, şairi ve eğitimcisi Magtulguly Pyragy’nin doğumunun 300. yıldönümüne adanan Uluslararası Devlet ve Hükümet Başkanları Forumu’nun başarılı organizasyonundan dolayı Türkmenistan’ı tebrik ettiklerini;
87. Türk halklarının büyük kùltürel mirasını tanıtmayı ve yaygınlaştırmayı amaçlayan uluslararası bilimsel konferanslar düzenlemenin önemine vurgu yaparak, 11-12 Aralık 2023 tarihlerinde Taşkent’te düzenlenen “Cedidler: Ulusal Kimlik, Bağımsızlık ve Devletçilik Fikirleri” Uluslararası Forumunun verimli sonuçlarının önemini vurguladıklarını;
88. Kitle iletişim araçlarının desteklenmesinin ve Türk devletleri arasında bu alandaki işbirliğinin güçlendirilmesinin önemine vurgu yaparak, Mayıs 2024’te Taşkent’te düzenlenen “TDT Üye Devletlerinin Bilgi ve Medya Hizmetleri Başkanları için Eğitim Programı”nın yürütölmesini takdir ettiklerini;
89. Türk Devletlerinin topraklarında düzensiz göçle mücadelede işbirliğinin ve bu alanda mücadele konusunda deneyim alışverişinde bulunarak Üye Devletler arasındaki işbirliğinin güçlendirilmesinin altını çizdiklerini;
90. Türkiye’nin girişimiyle 16-17 Mayıs 2024 tarihlerinde İstanbul’da düzenlenen TDT Aile ve Sosyal Politikadan Sorumlu Bakanlar 1. Toplantısını ve toplantıda imzalanan Bildiriyi memnuniyetle karşıladıklarını;

TÜRK DÜNYASINDA KURUMSAL İŞ BİRLİĞİ

91. TÜRKPA, TÜRKSOY, Türk Akademisi ve Türk Kùltür ve Miras Vakfı (TKMV) ile Türk Yatırım Fonu’nun (TYF) ve bunların diğer ùlkeler ve uluslararası kuruluşlarla gelişen işbirlikleri faaliyetlerini takdirle karşıladıklarını ve Dışışleri Bakanları Konseyi’ne sunulan raporlarını dikkate aldıklarını;
92. Türkmenistan’ın Anev şehrinin 2024 Türk Dñnyası Kùltür Başkenti olarak seçilmesini memnuniyetle karşıladıklarını ve 2024 yılı boyunca Anev’de gerçekleştirilen Türk Dñnyası halkları arasındaki kùltürel bağları güçlendiren kùltürel etkinlikleri takdir

ettiklerini ve ortak kültürel mirasımıza katkıda bulunan Magtumbuly Fragi 2024 Anma Yılı çerçevesinde düzenlenen etkinlikleri takdir ettiklerini;

93. Ortak Türk Alfabeti konusunda Türk Akademisi'ndeki ilgili Komisyon tarafından yürütülen çalışmaları dikkate aldıklarını;
94. UNESCO Genel Konferansı'nın 42. Oturumunda 2024-2025 yılları için seçkin şahsiyetlerin ve tarihi olayların yıldönümleri listesinin bir parçası olarak ilan edildiği üzere, UNESCO'nun, Türk lehçelerinin bir derlemesi olan "Dîvânu Lugâti't-Türk"ün 950. yıldönümünü kutlayacağını not ettiklerini;
95. II. Türk Dünyası Kültür Forumu'nun 2025 yılında Türk devletlerinden birinde düzenlenmesinin önemini vurguladıklarını;
96. Türk kültür mirasının Türk Dünyası halklarını gerçek anlamda birleştiren güçlü bir temel teşkil ettiğini kabul ettiklerini ve bu bağlamda restorasyon, konservasyon çalışmaları ve maddi mirasın müzelerde sergilenmesine olan bilimsel yaklaşımın yoğunlaştırılmasının ve uygulanmasının özel önemini vurguladıklarını;
97. TKMV'nin Türk Dünyası kültürel mirası kataloğu oluşturma çabalarını, Türk Dünyası Vizyonu- 2040 ile uyumlu olarak kültürel mirasın ortak bir listesini derlemek için pratik bir girişim olarak ve Türk Kültürel Mirasının korunması ve tanıtılmasına yönelik adımları koordine etme çabaları olarak dikkate aldıklarını;
98. Türk tarafının Türk Dünyası Film Fonu'nun kurulması amacıyla Üye Devletlerin temsilcilerinin katılımıyla bir Çalışma Grubu oluşturulmasına ilişkin önerisini dikkate aldıklarını;
99. Türk Yatırım Fonu'nun Türk Dünyasının önemli bir finans kurumu olarak kurulmasından duyulan memnuniyeti ifade ettikleri ve Türk Devletleri arasındaki ekonomik entegrasyonun artırılması, kalkınma projelerinin desteklenmesi, yabancı yatırımların çekilmesi ve girişimcilik ve inovasyonun teşvik edilmesindeki önemli rolünü vurguladıklarını ve Macaristan'ın Fon'un mali kapasitesini ve işbirliği gücünü artıracak olan Türk Yatırım Fonu üyeliğini memnuniyetle karşıladıklarını;
100. Koordinasyon Komitesinin etkin ve düzenli bir şekilde çalışması ve Türk İşbirliği Teşkilatlarının kararlarının ve hedeflerinin daha etkin bir şekilde uygulanması yoluyla Türk İşbirliği Teşkilatları arasında daha güçlü bir koordinasyonu teşvik ettiklerini; Sekretaryaya, düzenli Zirveleri takip eden üç ay içerisinde Üye Devletlerin ve Gözlemcilerin Dışişleri Bakanlıklarının ve gerekirse diğer ilgili Bakanlıklarının katılımıyla yıllık Koordinasyon Komitesi toplantıları düzenlemesi talimatını verdiklerini;
101. Türk Devletleri arasında düzenli istişareler ve işbirliği fırsatları için ortak bir mekanizma oluşturacak olan TDT Üye Ülkeleri Merkezi Seçim Otoriteleri Danışma Platformu'nun (APCEA) kurulmasına yönelik çabaları dikkate aldıklarını;

102. Türk Devletlerinin posta işletmecileri arasında çok taraflı işbirliğinin geliştirilmesi amacıyla bir Çalışma Grubu kurulmasına yönelik hazırlık çalışmasını memnuniyetle karşıladıklarını;

HARİCİ TARAFLARLA İŞBİRLİĞİ

103. Uluslararası arenada Üye ve Gözlemci Devletler arasında işbirliğinin geliştirilmesini savunmak ve mümkün olan her durumda birbirlerinin adaylıklarına, girişimlerine, kararlarına ve uluslararası örgütlerdeki ortak çıkarlara ilişkin açıklamalarına karşılıklı desteği teşvik ettiklerini;

104. Sıfır Atık kavramının 2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini ilerletmek ve İklim Değişikliğinin olumsuz etkileriyle mücadele etmek için bir araç olarak önemini kabul ettiklerini; Türkiye tarafından sunulan “2030 Sürdürülebilir Kalkınma Gündemini ilerletmek için sıfır atık girişimlerinin desteklenmesi” başlıklı Birleşmiş Milletler Genel Kurul Kararını (77) takdir ettiklerini ve Sıfır Atık girişimlerine ilişkin iyi uygulamaları ve deneyimleri paylaşarak bunları uygulamaya davet ettiklerini;

105. Azerbaycan'ın 11-22 Kasım 2024 tarihlerinde Birleşmiş Milletler İklim Değişikliği Çerçeve Sözleşmesi 29. Taraflar Konferansına ev sahipliği yapmasını memnuniyetle karşıladıklarını ve Dönem Başkanlığının bu yıl kilit bir öncelik olarak yeni bir iklim finansmanı hedefinin belirlenmesiyle birlikte, azmin artırılması ve eyleme geçilmesi olmak üzere birbirini güçlendiren iki ayağa yönelik kapsamlı ve kapsayıcı stratejisini desteklediğini teyit ettiklerini;

106. Azerbaycan Cumhuriyeti'nin COP29 Gelecek Dönem Başkanlığının Ortak Ciddi Çağrıda somutlaşan COP Ateşkes Girişimi'ni memnuniyetle karşıladıklarını ve COP29 Gelecek Dönem Başkanlığının tüm taraflara, sivil toplum kuruluşlarına ve diğer paydaşlara COP29 ayı boyunca ateşkese katılma, birlik içinde olma ve ateşkese uyma çağrısına destek verdiklerini;

107. Dağlık bölgelerin iklim değişikliğine karşı yüksek hassasiyetini kabul ederek, Kırgızistan'ın, “Dağlar ve iklim değişikliği üzerine diyalogların kolaylaştırılması” başlıklı 17. maddenin BMİDÇS 29. Taraflar Konferansı (11-22 Kasım 2024, Bakü) Gündemi'ne dahil edilmesi teklifini not ettiklerini;

108. İkinci Küresel Dağlar Zirvesi “Bişkek + 25”in 2027 yılında Kırgızistan'da düzenlenmesini ve 23 Ekim tarihinin BM Genel Kurulu tarafından Uluslararası Kar Leoparı Günü olarak ilan edilmesini memnuniyetle karşıladıklarını;

109. Kazakistan'ın 2026 yılında Bölgesel İklim Zirvesi'ne ev sahipliği yapma niyetini memnuniyetle karşıladıklarını;

110. Üçüncü ülkelerin ve uluslararası kuruluşların, ortak çıkar alanlarında TDT ile kurumsal işbirliği kurma konusunda artan ilgisinden memnuniyet duyduklarını ifade

ettiklerini ve BM Genel Kurulu ve İslam İşbirliği Teşkilatı'nda (İİT) TDT'ye gözlemci statüsü verilmesi için ortak çabaların hızlandırılmasını teşvik ettiklerini;

111. Üye Devletlerin dünyanın dört bir yanındaki üçüncü ülkelere insani yardım elini uzatma konusundaki rolünü takdir ettiklerini;
112. TDT'nin Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO) gibi ilgili uluslararası kuruluşlarla bilgi paylaşımı, kapasite geliştirme ve ortak sorun çözme gibi faydalar sağlayacak şekilde işbirliği yapmasını teşvik ettiklerini; ve Üye Devletlerde helal sertifikası konusunda İslam Ülkeleri Standartlar ve Metroloji Enstitüsü (SMIIC) ve Helal Akreditasyon Kurumları için İslami Forum (IFHAB) ile işbirliği kurulması için imkanların araştırılması çağrısında bulduklarını;
113. TDT ve DSÖ/EURO arasında 2024-2025 yıllarına yönelik işbirliğine ilişkin Mutabakat Zaptı'nın uygulanmasına yönelik Eylem Planı doğrultusunda yürütülen ortak faaliyetleri, özellikle de TDT-DSÖ tarafından 6-10 Mayıs 2024 tarihlerinde İstanbul'da TDT Üye Devletlerinden sağlık profesyonellerinin katılımıyla Sağlık Acil Durumlarında ilk kez düzenlenen eğitim programını takdirle karşıladıklarını;
114. Sağlık sistemlerinin temelde Temel Sağlık Hizmetlerine (TSH) doğru yeniden yönlendirilmesini değerlendirdiklerini ve DSÖ ve uluslararası kuruluşların desteğiyle uluslararası bir uzman birliği ve ortaklık platformu olarak hareket etmesi için tasarlanan THS Koalisyonuna katılmaya hazır olduklarını;
115. TDT Üye Devletleri, Türk İşbirliği Teşkilatları ve Cenevre'deki BM Ofisi ile yakın işbirliği içinde gerçekleştirilen, Cenevre'de Türk Dünyasına uluslararası alanda görünürlük sağlayan başarılı "Türk Haftası" organizasyonunu memnuniyetle karşıladıklarını ve Sekreteryayı, bu tür faaliyetleri Türk İşbirliği Teşkilatları ile birlikte Üye Devletlere danışarak kararlaştırılacak diğer mekanlarda da sürdürmeye çağırdıklarını;
116. Türk Devletleri Teşkilatı ile İslam Dünyası Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilatı (ICESCO) arasında 13 Haziran 2024 tarihinde Rabat'ta imzalanan Mutabakat Zaptını memnuniyetle karşıladıklarını;
117. UNESCO 2003 Somut Olmayan Kültürel Mirasın Korunması Sözleşmesi bağlamında Türk Devletleri arasındaki işbirliğini güçlendireceklerini ve somut olmayan kültürel mirasla ilgili ortak faaliyetler düzenleyeceklerini, ortak somut olmayan kültürel miras unsurlarını çok uluslu adaylık dosyaları olarak hazırlayıp UNESCO SOKÜM listelerine sunacaklarını;
118. Sekreteryanın ilgili tüm uluslararası ve bölgesel örgütlerle işbirliğini artırma ve ortak çıkar alanlarında ortak projeler yürütme çabalarını takdir ettiklerini;

TEŞKİLATA DAİR KONULAR:

119. Kazakistan Cumhuriyeti'ni "TURKTIME" sloganı altında 2023-2024 yıllarındaki başarılı TDT Dönem Başkanlığından dolayı tebrik ettiklerini ve Teşkilat'ın faaliyetlerine yaptığı önemli katkıya büyük değer verdiklerini;
120. Genel Sekreter Kubaniçbek Ömüraliyev'in raporunda sunduğu üzere, son Astana Zirvesi'nden bu yana TDT Sekretaryası'nın faaliyetlerinde kaydedilen önemli başarıları takdirle karşıladıklarını;
121. 12. TDT Zirvesi'nin Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ve Gayriresmi TDT Zirvesi'nin 2025 yılında Macaristan'da gerçekleştirilmesine karar verdiklerini beyan etmişlerdir.

Devlet Başkanları, Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Sayın Sadır Caparov'a 11. TDT Zirvesi müzakerelerini başarılı bir şekilde sonuçlandırıldığı için derin teşekkürlerini ifade ederler ve Bakanlar Kurulu ile Kırgızistan halkının sıcak misafirperverliğini takdir ederler. Bir sonraki zirveye kadar TDT Başkanlığının Kırgız Cumhuriyeti tarafından üstlenilmesini memnuniyetle karşılarlar.

6 Kasım 2024 tarihinde Bişkek'te Türkçe, Azerbaycanca, Kazakça, Kırgızca ve Özbekçe dillerinde imzalanmıştır.

Azerbaycan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

İlham Aliyev

Kazakistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

Kasım-Cömert Tokayev

Kırgız Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

Sadır Caparov

Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

Recep Tayyip Erdoğan

Özbekistan Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı

Şevket Mirziyoyev